

АНОТАЦІЯ.

Коваль К.П. Механізми удосконалення надання соціальних послуг на основі європейських стандартів соціального захисту населення. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент. – Національний університет «Чернігівська політехніка» МОН України, Чернігів, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретико-методологічних засад та розробці практичних рекомендацій щодо механізмів удосконалення надання соціальних послуг на основі європейських стандартів соціального захисту населення.

На основі критичного аналізу підходів до трактування поняття «соціальні послуги» встановлено, що розуміння його дещо звужено, та, зазвичай, зводиться до підтримки найбільш вразливих верств населення, в той час як в умовах переформатування владних повноважень саме соціальні послуги мають стати міцним підґрунтям для гармонізації суспільних відносин, котрі сприяють підвищенню добробуту населення регіонів.

Проаналізовано особливості надання соціальних послуг у країнах ЄС та встановлено, що виклики, які наразі стоять перед сферою надання соціальних послуг європейських країн – недофінансування; брак кваліфікованих кадрів; недостатня ефективність сфери надання соціальних послуг на місцевому рівні внаслідок регіональних диспропорцій; переважання грошових трансфертів; необхідність адаптування наявного спектру послуг до викликів сучасності, що пов'язані із зміною демографічної структури, сфери зайнятості внаслідок технологічного розвитку та цифровізації, глобалізації; відсутність чіткого розподілу владних обов'язків; недостатня інтеграція послуг – притаманні й Україні. Проте такі позитивні аспекти, як децентралізація надання соціальних послуг, деїституалізація послуг із догляду, поєднання пасивної й активної соціальної політики, заслуговують на увагу щодо можливості адаптування до діючої практики в Україні.

Представлено концептуальний підхід до функціонування механізму надання соціальних послуг, який передбачає створення ефективного та дієвого ринку надання соціальних послуг з урахуванням факторів як внутрішнього (рівень освіти, стан здоров'я, сімейні обставини, відношення до відповідальності за власний добробут), так і зовнішнього (географічне положення, глобалізація, політична ситуація, економічний розвиток, демографічні тенденції, науково-технічний прогрес, культурне середовище) факторів. Функціонування механізму неможливе без урахування таких понять, як «сукупний соціальний ефект» використання інструментів надання соціальних послуг по відношенню до їх суспільно корисної вартості та «сукупний економічний ефект» заходів, наданих учасникам соціальних послуг по відношенню до потреб клієнтів.

Аналіз показників демографічної ситуації в Україні, що безпосередньо пов'язані із механізмом надання соціальних послуг – аналіз чисельності населення, місць поселення, статево-вікових груп дає змогу зробити висновки щодо потенційних клієнтів та видів послуг, у яких існує потреба – дозволив зробити наступні висновки: Україні притаманний процес депопуляції; зменшення щільності населення на регіональному рівні обумовлена не лише міграційними потоками до та з інших країн, але й потоками людей у межах національної території; загальний коефіцієнт народжуваності постійно зменшується, проте у сільській місцевості є дещо вищим, ніж у міській; спостерігається значна зміна вікової структури населення України, а саме скорочення частки працездатного населення, а коефіцієнт вікової залежності вказує на переважання осіб у віці 65 років і старше над дітьми.

Аналізуючи основні тенденції у сфері зайнятості населення України встановлено: рівень зайнятості населення зростає досить повільно та є недостатнім для подолання наслідків скорочення та старіння населення країни; частка працюючих осіб в домогосподарствах, що проживають у великих містах та у сільській місцевості зростає, хоча й повільно, проте відповідна частка у домогосподарствах, що мешкають у маленьких містах

залишається незмінною; серед економічно неактивного населення України переважають жінки, до того ж значна їх частка припадає на мешканців сільської місцевості. Окрім того проаналізовано причини економічної неактивності, рівень освіти економічно неактивних осіб, а також відношення населення до відповідальності за власний добробут.

Представлено структуру надання соціальних послуг за наступними спрямуваннями: за формою надання соціальних послуг; за цілями державної соціальної політики, в залежності від провайдера соціальних послуг та за цільовими групами.

Запропоновано концептуальний підхід до комплексного інтегрального оцінювання рівня модернізації сфери надання соціальних послуг регіонів України, що дає змогу провести методологічно коректні зіставлення та ранжування регіонів як за рівнем модернізації сфери надання соціальних послуг, так і за окремими його складовими, а саме рівнем модернізаційного стану економічної сфери, демографічної складової, а також за станом сфери зайнятості.

З метою подальшого удосконалення управління ресурсами соціального захисту окреслено виклики та запропоновано низку інституціональних механізмів щодо: альтернативних джерел фінансування соціальних програм; забезпечення логічної пов'язаності нормативно-правових документів та упорядкування видів соціальної підтримки; інтеграції та децентралізації соціальних послуг; вдосконалення інноваційного ресурсу; ефективного використання інформаційного ресурсу. Представлено механізм модернізації системи управління процесами соціального захисту населення.

З метою розгляду можливості адаптації окремих елементів європейських стандартів соціального захисту населення щодо підвищення якості та ефективності соціальних послуг в Україні проаналізовано основні джерела стандартів соціального захисту населення; окреслено ключові аспекти моніторингу соціальної ситуації в ЄС та виокремлено наступні: інтеграція послуг; діджиталізація надання соціальних послуг; маркетизація соціальних

послуг; залучення інститутів громадянського суспільства до послуг із догляду та виховання; застосування соціального картографування; досягнення балансу поєднання пасивної та активної соціальної політики; впровадження дозволу на тимчасову працю особам, що перебувають на обліку як безробітні.

Ключові слова: соціальні послуги; соціальний захист населення; механізми удосконалення; європейські стандарти; модернізаційний підхід.

ABSTRACT.

Koval K. Mechanisms for improving the provision of social services based on European standards of social protection. - Qualifying scientific work. – Manuscript.

The thesis for a Philosophy Doctor degree in a specialty 073 - Management. - Chernihiv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv, 2021.

The thesis is devoted to substantiation of theoretical and methodological bases and development of practical recommendations on mechanisms of improvement of rendering of social services on the basis of the European standards of social protection of the population.

Based on a critical analysis of approaches to the interpretation of the concept of "social services", it is established that its understanding is somewhat narrowed, and usually comes down to supporting the most vulnerable, while in the context of reforming power, social services should be a solid basis for harmonization. social relations that contribute to improving the welfare of the population of the regions.

The peculiarities of providing social services in the EU countries are analyzed and it is established that the challenges currently facing the sphere of providing social services in European countries such as underfunding; lack of qualified personnel; insufficient efficiency of the provision of social services at the local level due to regional disparities; predominance of money transfers; the need to adapt the existing range of services to modern challenges related to changing demographic structure, employment due to technological development and digitalization, globalization; lack of a clear division of responsibilities; Insufficient integration of

services are characteristic of Ukraine too. However, such positive aspects as decentralization of social services, deinstitutionalization of care services, combination of passive and active social policy, deserve attention to the possibility of adapting to current practices in Ukraine.

A conceptual approach to the functioning of the mechanism of social services, which provides for the creation of an efficient and effective market for social services, taking into account factors both internal (education, health, family circumstances, responsibility for their own well-being) and external (geographical position, globalization, political situation, economic development, demographic trends, scientific and technological progress, cultural environment) factors, is presented. The functioning of the mechanism is impossible without taking into account such concepts as "cumulative social effect" of the use of tools for providing social services in relation to their socially useful value and "cumulative economic effect" of measures provided to participants of social services in relation to customer needs.

The analysis of indicators of the demographic situation in Ukraine, which are directly related to the mechanism of providing social services - analysis of number of population, places of settlements, gender and age groups allows to draw conclusions about potential customers and types of services in need - allowed to draw the following conclusions: Ukraine is characterized by a process of depopulation; the decrease in population density at the regional level is due not only to migration flows to and from other countries, but also to the flow of people within the national territory; the overall birth rate is constantly declining, but is slightly higher in rural areas than in urban areas; there is a significant change in the age structure of the population of Ukraine, namely the reduction of the working population, and the age dependency ratio indicates the predominance of people aged 65 and older over children.

Analyzing the main trends in the field of employment of the population of Ukraine, it is established: the level of employment is growing rather slowly and is insufficient to overcome the effects of population decline and aging; the share of

working people in households living in large cities and in rural areas is growing, albeit slowly, but the corresponding share in households living in small towns remains unchanged; Among the economically inactive population of Ukraine, women predominate, and a significant proportion of them are rural residents. In addition, the causes of economic inactivity, the level of education of economically inactive people, as well as the attitude of the population to responsibility for their own well-being was analyzed.

The structure of providing social services in the following areas is presented: by the form of providing social services; by the goals of the state social policy, depending on the provider of social services and by target groups.

A conceptual approach to a comprehensive integrated assessment of the level of modernization of social services in the regions of Ukraine is proposed, which allows for methodologically correct comparisons and rankings of regions both at the level of modernization of social services and its individual components, namely the level of modernization of the economic sphere, demographic component, as well as the state of employment.

In order to further improve the management of social protection resources, challenges have been outlined and a number of institutional mechanisms have been proposed for: alternative sources of funding for social programs; ensuring the logical connection of legal documents and streamlining the types of social support; integration and decentralization of social services; improvement of innovation resource; effective use of information resources. The mechanism of modernization of the management system of social protection processes of the population is presented.

In order to consider the possibility of adapting certain elements of European standards of social protection to improve the quality and efficiency of social services in Ukraine, the main sources of social protection standards are analyzed; the key aspects of monitoring the social situation in the EU are outlined and the following are highlighted: integration of services; digitalization of social services; marketing of social services; involvement of civil society institutions in care and education

services; application of social mapping; achieving a balance between passive and active social policy; introduction of a temporary work permit for persons registered as unemployed.

Key words: social services; social protection of the population; improvement mechanisms; European standards; modernization approach.